

Oslo, 05.06.2024

Høringssvar – Utredning om inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov

I Hurdalsplattformen har regjeringen uttalt at de skal inkorporere CRPD i norsk lov. Ekspertutvalget har hatt som mandat å utrede dette på vegne av regjeringen, og det er deres utredning som er på høring nå. Utredningen handler ikke om hvorvidt CRPD skal inkorporeres i norsk lov eller ikke, men om hvordan det skal gjøres. Flertallet i utvalget har anbefalt å inkorporere CRPD i menneskerettsloven.

To påfølgende landsmøter i CP-foreningen, i 2022 og 2024, har uttalt seg enstemmig om at det eneste rette er å inkorporere i menneskerettsloven. I høringssvaret legger vi til grunn disse, og FFO sitt høringssvar.

CP-foreningen forventer, i likhet med FFO og resten av sivilt samfunn, at departementet forholder seg til det tydelige svaret de nå har fått fra ekspertutvalget. Saken fra regjeringen til Stortinget om inkorporering i menneskerettsloven må skje i inneværende stortingsperiode.

CP-foreningen mener at det eneste naturlige stedet for en inkorporasjon av CRPD. Det juridiske ekspertutvalget sin innstilling om en inkorporasjon i menneskerettsloven gir oss støtte for vår og hele sivilt samfunns konklusjon. Argumentene fra ekspertutvalget er etter vår oppfatning overbevisende.

Formålet med menneskerettsloven § 1 er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett». Da loven ble utarbeidet, var et av formålene å understreke menneskerettighetenes betydning, samt å øke kjennskapen til konvensjonene. En særegenhet ved menneskerettsloven er dens forrangsprinsipp, fastsatt i lovens § 3.

Prinsippet slår fast at ved motstrid mellom norsk lov og en av konvensjonene i menneskerettsloven, vil konvensjonen gå foran. Derfor er det så viktig å inkorporere CRPD i menneskerettsloven.

Signaleffekten av en inkorporasjon i menneskerettsloven er av stor betydning. Flere av FNs kjernekonvensjoner er allerede inkorporert i menneskerettsloven, som kvinnekongresskonvensjonen og barnekonvensjonen. Det sender et klart signal om betydningen av funksjonshemmedes rettigheter. CP-foreningen sier i sin landsmøteuttalelse 2024:

«I tillegg vil dette gi personer med CP og lignende funksjonsnedsettelse mer synlighet, status og annerkjennelse enn det som er tilfelle i dag.»

Det finnes flere eksempler på praksis hvor CRPD burde blitt anvendt, men ikke har blitt det. Et av disse er innen boligområdet. Flere personer med CP får ikke bestemme hvor de vil bo, og hvem de vil bo med. CRPD artikkel 19 “Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet” er av stor relevans i disse tilfellene. På bakgrunn av at kommunene ikke vektlegger CRPD i sine vurderinger, fører det til at vår gruppe blir begrenset i å kunne ta frie og individuelle valg, samt utøve sin selvbestemmelsesrett fullt ut på lik linje med andre.

Bosted spiller også en vesentlig rolle når det gjelder tilgangen til fritids- og aktivitetstilbud. Tilgjengeligheten til slike tilbud kan variere avhengig av hvor man bor, og det kan være ulike ressurser og infrastruktur tilgjengelig i forskjellige områder. Praksis viser at den enkelte beboer i kommunale boliger og bofellesskap har liten innflytelse på sin egen hverdag. På grunn av samordning av assistanse må den enkelte innordne seg en gruppe beboere sine ønsker, slik at individuelle ønsker og behov i liten grad kan tas hensyn til. Over år fører det til passivisering og økt hjelpeløshet.

På denne måten vil bostedsadressen være avgjørende, for deltakelse i samfunnet på lik linje med andre. Kommunenes manglede fokus på CRPD i sine vurderinger, vil begrense vår gruppe sine muligheter til å leve et fullverdig liv med like rettigheter og muligheter som andre. Det påfører også pårørende stor slitasje.

I henhold til Grunnloven (heretter grl.) § 109 at «Enhver har rett til utdanning. Barn har rett til å motta grunnleggende opplæring». I CRPD artikkel 24 “Utdanning”, understrekes det at funksjonshemmede, på lik linje med andre, har rett til utdanning, like muligheter, et inkluderende utdanningssystem på alle nivåer og livslang læring. Artikkelen presiserer videre at for å «virkeliggjøre denne rettighet skal partene sikre:

- a) at mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke stenges ute fra det allmenne utdanningssystemet på grunn av nedsatt funksjonsevne, og (...)

ikke stenges ute fra obligatorisk og gratis grunnskoleundervisning eller fra videregående opplæring på grunn av sin nedsatte funksjonsevne, (..)
b) rimelig tilrettelegging ut ifra den enkeltes behov».

Vi erfarer at elever med CP både blir undervurdert og overvurdert. CP-foreningen erfarer at flere familier opplever å bli henvist til spesialskoler, fordi de har bedre tilrettelagte lokaler enn andre skoler. Vi har sett at det i enkelte tilfeller har ført til dårligere utdanningstilbud, fordi forventningene fra spesialskolen har vært lavere enn det eleven var i stand til å prestere. Vi erfarer også at elever som har behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) i noen tilfeller får et mangelfullt undervisningstilbud. Vi får også mange henvendelser om tilrettelegging for elever i grunnskole og videregående skole, for eksempel tilrettelegging for å kunne prestere i matematikk etter deres evnenivå og tilrettelegging under eksamen.

Dersom skole og statsforvalter ikke tar i bruk artikkel 24 i sine vurderinger, er det uheldig av flere grunner. For det første, ville bruken av artikkelen kunne føre til at vedtakene resulterte i innvilgelser. For det andre vil det kunne ha betydning for frafallet i skolen. I NOU 2023:13 På høy tid, påpekes det at frafallet i utdanningsløpet er høyt blant funksjonshemmede.

I Unge funksjonshemmede sin publiserte rapport (2011), fremkommer det at responderende følte det mer utfordrende å fullføre utdanningsløpet sammenlignet med andre elever, hvorav manglende tilrettelegging var en hovedutfordring.

Det er stor variasjon fra kommune til kommune når det gjelder tjenester og støtte til funksjonshemmede. Det å ha rett, tilsvarer ikke nødvendigvis å få rett. Dette er uheldig, da bostedstedsadressen ikke bør være avgjørende for hvorvidt funksjonshemmede får realisert sine rettigheter eller ikke. Vi i CP-foreningen erfarer at unge som flytter til en annen kommune på grunn av høyere utdanning, må bruke et par måneder til å søke og begrunne sine behov for assistanse og tilpasning med bolig og daglig hjelp før det er på plass. Det er ikke gitt at de får samme hjelp som i hjemkommunen, noe som skaper usikkerhet og kan gå ut over studieprogresjonen eller at de gir opp. Det kan virke som et lotteri, heller enn basert på faglige vurderingskriterier. Ved å inkorporere CRPD i menneskerettsloven vil variasjonene mellom kommunene kunne reduseres.

CRPD forklarer hvordan rettighetene til funksjonshemmede kan realiseres. En annen fordel er at kommunene ikke kan fatte vedtak som strider mot CRPD. I tillegg må kommunen aktivt bidra til å realisere rettighetene som CRPD fastsetter. Det vil igjen føre til økt synlighet og anvendelse av konvensjonen på kommunalt nivå, og dermed styrke dens gjennomslagskraft i beslutningsprosesser.

Ved å inkorporere CRPD i menneskerettsloven, vil en ikke bare redusere forskjeller

mellom kommunene og sikre en mer enhetlig praksis, men også styrke prinsippet om likhet for loven. Grl. § 98 slår fast at “Alle er like for loven”. Inkorporasjon av CRPD i menneskerettsloven vil bidra til å sikre at funksjonshemmede ikke opplever diskriminering eller ulik behandling basert på funksjonshemming, og dermed styrke prinsippet om likhet for loven.

Norges tolkningserklæringer er ikke avgitt som reservasjoner til CRPD, og CP-foreningen mener at tolkningserklæringene ikke må tas inn i menneskerettsloven. Vi støtter flertallet i synet på at det ikke er behov for presisering av tolkningserklæringene i norsk lov, og deler forståelsen at det også kan være en fare for at en slik tilføyelse kan virke dempende på anstrengelsene for å innføre virkemidler som reduserer behovet for slike tiltak som erklæringene gjelder. Ut over dette mener vi at tolkningserklæringene bør trekkes.

Norge har en lang vei å gå når det gjelder funksjonshemmede. Det er nå hele 11 år siden Norge ratifiserte, og dermed forpliktet seg til, å følge CRPD. Til tross for dette, utsettes funksjonshemmede fortsatt for paternalistiske holdninger og fordommer. En inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil i større grad være startskuddet for et paradigmeskifte i tilnærmingen til funksjonshemmede - fra helseparadigme til rettighetsparadigme. Tiden er nå inne til å handle.

CP-foreningen er overbevist om at å inkorporere CRPD i menneskerettsloven er både nødvendig og av stor ideologisk betydning. Dette vil ikke bare sikre en mer ensartet praksis, men det vil også sende et klart signal om betydningen av funksjonshemmedes rettigheter. Ved å inkorporere CRPD i menneskerettsloven, vil vi anerkjenne at funksjonshemmede har menneskerettigheter. Det markerer en viktig anerkjennelse av funksjonshemmedes verdighet, autonomi og likeverd i samfunnet.

Inkorporasjon i menneskerettsloven vil gi CRPD større gjennomslagskraft, da den vil få forrang ved eventuell motstridende lovgivning. Samtidig vil det bidra til å oppnå en mer rettferdig behandling av funksjonshemmede i hele landet, uavhengig av bosted. Det bidrar til å skape et samfunn som verdsetter og beskytter funksjonshemmedes rettigheter på samme nivå som alle andre.

Vi forventer at politikerne holder sine løfter.

Vennlig hilsen

Eva Buschmann
Generalsekretær